

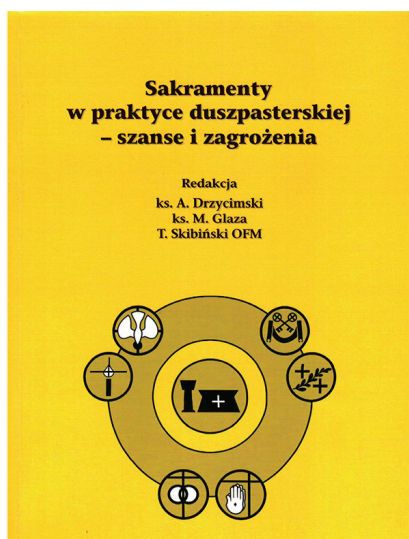
Reasumując powyższe uwagi, można stwierdzić, że monografia ks. Mariana Zajęcia pt. „Ewaluacja w nauczaniu religii” jest dziełem pionierskim i bardzo potrzebnym na polskim gruncie wydawniczym. Nikt bowiem dotychczas nie opracował tego zagadnienia w tak wyczerpujący sposób. Niezaprzeczalny walor poznawczy posiadają przede wszystkim przeprowadzone refleksje teoretyczne. Warto jednak zwrócić uwagę także na potencjał praktyczny niniejszej monografii, która ma szansę stać się punktem odniesienia dla wielowymiarowej i wielopodmiotowej ewaluacji nauczania religii w Polsce a tym samym przyczynić się do poprawy jej jakości.

Ks. Paweł Mąkosa

Ks. dr hab. Paweł Mąkosa – prof. KUL, Katedra Teologii Pastoralnej Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, profesor nadzwyczajny, prowadzi seminarium naukowe z katechetyki psychologiczno-pedagogicznej.

Red. ks. Arkadiusz Drzycimski, ks. Michał Glaza, o. Fidelis Skibiński OFM

Sakramenty w praktyce duszpasterskiej – szanse i zagrożenia

Franciszkańskie
Wydawnictwo św. Antoniego
Wrocław 2013, ss. 147

W dniu Pięćdziesiątnicy przez wylanie Ducha Świętego Kościół został ukazany światu (por. KL 2). Rozpoczął się wtedy czas Kościoła, w którym Chrystus ukazuje, uobecnia i przekazuje swoje dzieło zbawienia przez liturgię Kościoła. Chrystus żyje oraz działa w Kościele i z Kościołem w nowy sposób, właściwy dla tego nowego czasu. Działa przez sakramenty, a działanie to Tradycja nazywa „ekonomią sakramentalną”, która polega na udzielaniu

owoców Misterium Paschalnego Chrystusa w celebracji liturgii „sakramentalnej” Kościoła (KKK 1076). Sakramenty są skutecznymi znakami łaski, ustanowionymi przez Chrystusa i powierzonymi Kościołowi (KKK 1131). Celem sakramentów, będących jednym z najważniejszych źródeł łaski, jest zjednoczenie z Chrystusem i wspomaganie człowieka w drodze ku dobru i miłości. W tym kontekście problematyka sakramentów jawi się jako ważna kwestia nie tylko w akademickich rozważaniach, ale także w praktyce duszpasterskiej, co stanowi tematykę recenzowanej książki. Z uznaniem zatem należy przyjąć inicjatywę doktorantów Wydziałów Teologii KUL, w większości pastoralistów, przygotowania i wydania książki podejmującej problematykę teologicznego i praktycznego wymiaru sakramentów.

Książka pt. *Sakramenty w praktyce duszpasterskiej – szanse i zagrożenia* składa się z wykazu skrótów, wstępu autorstwa ks. bpa dra hab. Wiesława Śmigła, prof. KUL oraz 8 artykułów. Na końcu każdego artykułu zamieszczono streszczenie w języku angielskim. Pierwszy tekst, autorstwa ks. Łukasza Zdunkiewicza zatytułowany *Chrzest nie tylko dla metryki* (s. 13-32) omawia sakrament chrztu. Autor rozpoczyna od refleksji historyczno-teologicznej dotyczącej chrztu, omawiając ustanowienie tego sakramentu przez Chrystusa, skutki jego przyjęcia oraz rolę rodziców chrzestnych. Artykuł kończy prezentacja kwestii praktycznych związanych z przygotowaniem i udzielaniem sakramentu chrztu, m.in. chrzest w sytuacji zagrożenia życia, chrzest dzieci rodziców żyjących w związkach niesakramentalnych, chrzest dzieci adoptowanych (przysposobionych) i dzieci w rodzinie zastępczej, chrzest dzieci w okresie płodowym oraz poczętych pozaustrojowo i urodzonych w skutek eksperymentów medycznych.

W drugim artykule, zatytułowanym nieco prowokacyjnie: *Bierzmowanie – sakrament dojrzałości chrześcijańskiej, czy „pożegnanie z Kościołem”?* Analiza liturgiczno-pastoralna (s. 33-44) ks. Łukasz Zygmunt podejmuje próbę ukazania, jak człowiek ochrzczony powinien przeżywać sakrament bierzmowania, podkreślając słusznie, że niezrozumienie tajemnicy, która dokonała się na chrzcie, skutkuje w dużej mierze brakiem właściwego podejścia i zrozumienia bierzmowania. Czytelnik otrzymuje zatem syntetyczne omówienie istoty sakramentu bierzmowania, różnice w jego ujęciu w tradycji Kościoła Wschodniego i Zachodniego, skutki bierzmowania, warunki jakie muszą spełnić kandydaci do tego sakramentu oraz trudności i szanse jakie dziś napotykają duszpasterze przygotowujący młodych ludzi do przyjęcia bierzmowania. Tekst kończą rozważania ukazujące możliwości aktywnego i dojrzałego zaangażowania się katolików po bierzmowaniu w życie Kościoła, a zwłaszcza parafii.

Ks. Arkadiusz Drzycimski, w trzecim artykule, podejmuje zagadnienie Eucharystii, która jest źródłem i szczytem duszpasterskiej działalności Kościoła (s. 45-60). Artykuł rozpoczyna wprowadzenie dotyczące sakramentu Eucharystii w Tradycji i nauczaniu Kościoła. Następnie Autor omawia wybrane zagadnienia pastoralne związane z Eucharystią, m.in. świętowanie niedzieli, Komunii świętej na rękę, problematykę intencji mszalnych, posługę nadzwyczajnych szafarzy Komunii świętej oraz duszpasterstwa eucharystycznego.

Kolejne opracowanie poświęcone zostało sakramentowi chorych (s. 61-78). Ks. Konrad Żyśko stawiając w tytule pytanie *sakrament chorych czy „ostatnie namaszczenie”?*, ukazuje najpierw teologiczne fundamenty omawianego sakramentu oraz podkreśla jego chrystologiczny, pneumatologiczny, eschatyczny, pokutny i eklezjalny wymiar. Następnie opisuje sakrament namaszczenia chorych w obecnej

praktyce Kościoła, prezentując podmiot tego sakramentu oraz szeroko omawia formy jego sprawowania. Artykuł kończą rozważania dotyczące duszpasterskiej troski o ludzi chorych oraz wnioski pastoralne dotyczące duszpasterskiej troski o chorych i praktyki sprawowania sakramentu chorych.

Problematyka sakramentu pokuty i pojednania podjęta została w artykule o. Fidelisa Skibińskiego OFM pt. *Szafarz sakramentu pojednania jako pośrednik Bożego Miłosierdzia* (ss. 79-93). Opracowanie otwiera refleksja nad sakramentem pokuty i pojednania w nauczaniu i tradycji Kościoła. Następnie Autor analizuje posługę kapłana w pastoralnej praktyce sprawowania sakramentu pokuty i pojednania i na koniec opisuje wskazania pastoralne dla spowiedników w niektórych sytuacjach trudnych. Czytelnik znajdzie tutaj informacje o spowiedzi małżonków, osób rozwiedzionych, osób, które dokonały aborcji, sztucznego zapłodnienia metodą *in vitro*, a także wskazówki dotyczące spowiedzi skrupulantów i osób o skłonnościach homoseksualnych.

W kolejnym opracowaniu Ks. Bogdan Hrushevskyy podejmuje problematykę sakramentu małżeństwa (s. 95-108). Napisane w języku ukraińskim artykuł pt. *Przygotowanie do sakramentu małżeństwa jako wyzwanie dla duszpasterstwa. Doświadczenie Kościoła grekokatolickiego na Ukrainie* („Приготування до таїнства шлюбу як виклик для душпастирства. Досвід Греко-Католицької Церкви в Україні”) omawia najpierw genezę sakramentu małżeństwa, sięgając do Starego i Nowego Testamentu i akcentuje istotne dla jego rozumienia nauczanie Chrystusa oraz św. Pawła. Następnie Autor koncentruje się na przygotowaniu do małżeństwa, omawiając jego etapy: dalszy, bliższy i bezpośredni.

Siódmy artykuł recenzowanej książki poświęcony został problematyce sakramentu kapłaństwa. Ks. Marcin Rokita w tekście pt. *Sakrament kapłaństwa – urząd czy służba?* (s. 109-124) ukazuje najpierw współczesne postrzeganie sakramentu kapłaństwa oraz kapłana w dzisiejszym świecie. Następnie analizuje istotę sakramentu kapłaństwa oraz szkicuje obraz kapłana pierwszych wieków. Kolejną kwestią, która znalazła się w artykule poświęconym sakramentowi kapłaństwa to wymagania stawiane dziś kapłanom oraz duszpasterstwo powołań. W tym ostatnim zaakcentowano rolę modlitwy i głoszenia Słowa Bożego, duszpasterstwo rodzin, duszpasterstwo służby liturgicznej, pracę z ruchami i wspólnotami oraz dobrze przemyślane akcje powołaniowe.

Ostatni artykuł (s. 125-143) autorstwa ks. Michała Glazy, pt. *Ekumeniczny kontekst duszpasterstwa sakramentalnego*, stanowi dobre podsumowanie całej książki. Wskazuje on na konieczność ekumenicznego spojrzenia na problematykę sakramentów w praktyce duszpasterskiej. Autor wychodzi od zasadniczych wytycznych dotyczących udziału wiernych w kulcie liturgicznym i wspólnej modlitwie zawartych w dokumentach Kościoła. Następnie opisuje główne różnice w zakresie sakramentologii Kościoła katolickiego, Kościołów wschodnich i luterkańskich oraz szczegółowe normy obowiązujące w zakresie duszpasterstwa sakramentalnego, przydatne nie tylko dla duszpasterze, ale także dla katolików świeckich.

Język recenzowanej książki jest poprawny i komunikatywny. Charakter publikacji sprawia, że w wielu miejscach jest on bardzo przystępny i popularyzatorski, przez co książka adresowana jest nie tylko do specjalistów, duszpasterzy, ale także do katechetów, liderów zrzeżeń religijnych oraz wszystkich, którzy pragną na serio potraktować swoją wiarę i owocnie korzystać z sakramentów. Na korzyść książki należy także odnotować jej w miarę staranne wydanie, choć w przypisach można znaleźć nieliczne błędy i niekonsekwencje.

Podjęcie problematyki sakramentów należy przyjąć z zadowoleniem. Jest to tematyka bardzo ważna dla życia i działania Kościoła, w którego liturgii „Duch Święty jest wychowawcą wiary Ludu Bożego, sprawcą ‘cudownych dzieł Bożych’, którymi są sakramenty Nowego Przymierza” (KKK 1091). Ponadto refleksja dotycząca duszpasterskiej praktyki sprawowania sakramentów jest bardzo aktualna i potrzebna.

Nawet potoczne obserwacje pozwalają stwierdzić, że Kościół w Polsce ma w tej dziedzinie dużo do zrobienia. Nadal bowiem niewystarczająco przedstawia się znajomość istoty sakramentów, a także sens ich sprawowania. Przyjmowaniu przez wiernych sakramentów towarzyszy nierzadko bezrefleksyjność, przesadne skupienie na ich zewnętrznej i estetycznej stronie, przyzwyczajenie, a nawet swoisty przymus społeczny i chęć wypełnienia przyjętych w danym środowisku tradycji. Zdarza się także, że w podejściu do niektórych sakramentów można dostrzec niemal magiczne postawy, próbujące w „automatyczny” sposób, po wykonaniu nie zawsze do końca zrozumiałych gestów i rytuałów, wymusić na Panu Bogu oczekiwaną pomoc i łaskę.

Odsłania to zatem szerokie pole dla reewangelizacji wielu grup katolików w Polsce, a także konieczność gruntowanej formacji chrześcijańskiej wierzących w Chrystusa. Każde także zastanowić się nad kondycją rodziny, zwłaszcza w zakresie jej obowiązków wprowadzania swoich członków w świat wiary w Chrystusa. Oczywiście recenzowana książka nie jest w stanie sprostać wszystkim tym zadaniom, ale może służyć pomocą w podejmowaniu wyżej wskazanych wyzwań. Może nie zawsze udało się Autorom recenzowanych tekstów zachować równowagę, między elementami doktrynalnymi a praktyką duszpasterską, a w niektórych miejscach dobór zagadnień wybranych dotyczących poszczególnych sakramentów nie jest wyczerpujący, to wydaje się, że opracowanie stanowi ciekawy głos w dyskusji o sprawowaniu sakramentów w Kościele w Polsce.

*O. dr hab. Marek Fiałkowski OFMConv – kierownik Katedry Teologii Pastoralnej
Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II.*